

سرمایه سخن

علی مختاری

فهارس المیزان، فهرست راهنمای موضوعی المیزان و تفسیر القرآن بالقرآن عندالعلامة الطباطبائی پرداختیم. در این بخش از «سرمایه سخن»، نیز برخی از منابع قرآنی به اختصار معرفی می شود.

الف - کتاب‌های مختصر:

این آثار دارای محتوای غنی و حجم کم هستند و در سفر نیز می توان از محضرشان بهره برد.

امروزه چکیده نویسی به یک سیستم عمومی اشاعه اطلاعات تبدیل شده و حلقه پربار ارتباطی است. نخستین نشریه ادواری چکیده - برای اشاعه اطلاعات در سطح عموم - در سال (۱۶۶۵م) در پاریس

چنان که پیش تر نیز یادآور شدیم، در مقالات سرمایه سخن کتاب‌هایی به صورت اجمالی معرفی می شود که منبع مناسب و پرباری برای مواد اولیه سخنرانی است.

در دو بخش پیشین از مجموعه سرمایه سخن به معرفی آثاری چون فرهنگ قرآن، تفسیر راهنما، اعلام القرآن، المعجم المفهرس لمعانی القرآن العظیم، فرهنگ موضوعی تفاسیر، دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی، الکشاف الموضوعی للقرآن الکریم، مفصل آیات القرآن، المعجم المفهرس لآیات القرآن الکریم، مرشد الحیران الی بحوث القرآن، فهرست موضوعی تفسیر نمونه، مفتاح المیزان،

چاپ شد و از آن پس چکیده نامه‌های متعددی منتشر گردید.

گزیده‌نویسی در فرهنگ ما سنتی کهن و موفق است. چه بسیارند کتاب‌هایی که به دست نویسندگان آن‌ها یا دیگران، به صورت چکیده درآمده و با عناوینی چون خلاصه...، تلخیص...، زبدة...، لباب و حتی گاه خلاصه‌الخلاصه و لبّ اللباب، عرضه شده است. بی‌تردید دهه‌های آینده از آن چکیده‌نویسی و چکیده‌خوانی است. از هم‌اکنون در عصری پانهاده‌ایم که آن را عصر «انفجار انتشارات» خوانده‌اند و این گزاف نیست، زیرا هر سال بیش از نیم میلیون عنوان کتاب و چهار میلیون مقاله در جهان منتشر می‌شود. بنابراین همان‌گونه که می‌نگریم، دست ما کوتاه است و خرما بر نخیل و مجالی برای مطالعه آثار مورد نظر نیست و چاره کار در چکیده‌خوانی است.

گزیده‌ها، مطالب کوتاه و گویایی است برای آنان که وقت کمتر، پول کمتر، حوصله و توان مطالعه کمتری دارند. پس کارآمد و سودمندند. اینک به نمونه‌هایی از این نوع اشاره می‌شود:

برگزیده تفسیر نمونه، چاپ چهارم، ۱۳۷۷، دارالکتب الاسلامیه تهران.

حجم مفصل تفسیر نمونه حدود پانزده هزار صفحه و برگزیده، یک پنجم آن، یعنی، حدود سه هزار صفحه است. استقبال فراوان از تفسیر نمونه، مرهون نشر روان، اشتغال بر مسائل روز و نیازهای زمان، مطالب سودمند و قابل استفاده برای عسامة مردم است و نشان از کمبود محسوس در همین زمینه است. متأسفانه به دلیل همین کمبودها تفاسیر وهابیان به فارسی ترجمه شده و در تهران و... با استقبال روبه‌رو شده است.

مختصر المیزان فی تفسیر

القرآن، الیاس کلانتری، ۶ جلد، انتشارات اسوه، چاپ اول، ۱۴۲۱ ق، قیمت دوره ۱۵۰/۰۰۰ ریال.

پیش از این نیز برخی مثل مصطفی شاکر و سلیم الحسنی گزیده‌ای از المیزان را به عنوان «خلاصه المیزان» عرضه کردند ولی مجموعه حاضر دارای برتری‌ها و امتیازاتی است. آقای کلانتری در مقدمه، شیوه کارش را در تلخیص این کتاب چنین توضیح می‌دهد:

۱- حتی یک کلمه بر نوشته‌های مؤلف افزوده نشده است.

۲- آرای مؤلف به صورت ریشه‌ای گزینش شد.

۳- مقدمه المیزان حذف نشد.

۴- موضوع‌هایی که به کلی حذف شد عبارت است از: مباحث مستقل علمی، کلامی، فلسفی، اجتماعی، تاریخی، روایی و... که ذیل برخی آیات بود.

۵- در برخی موارد خلاصه‌ای از بحث روایی آورده شده است.

۶- هر جا مؤلف پس از بیان رأی خویش آرای دیگران را نیز آورده، به رأی مؤلف بسنده کردیم و هر جا مخلوط بود، همه را آوردیم.^۱

ارزیابی همه جانبه این اثر مجال و مقال گسترده‌تر می‌طلبد ولی ای کاش! نام علامه طباطبائی رحمته‌الله روی جلد تفسیرش باقی بود، گرچه او در فکر نام و نان نبود.

تفسیر شنبّر؛ از محقق بزرگوار مرحوم سید عبدالله شبّر (م ۱۲۴۲ ق.)، مرحوم شبّر بیش از ۶۰ اثر^۲ ارزنده به جان‌نهاد و علاوه بر تربیت شاگردان و تألیف، به تبلیغ امور مردمی و اجتماعی اهمیت می‌داد و ضمن مجالس انس و الفت، تبلیغ و قضاوت برای مردم، با قلم و کاغذ و کتابت مانوس بود و انصافاً تفسیرش بسیار پربار است و مکرر در ایران و ... منتشر شده است.

تفسیر المعین للواعظین و المتعظین، شیخ محمد هوبدی، المؤسسة

العالمیه لعلوم القرآن، یک جلد.

چنان که از نام این اثر پیداست، کار مایه واعظ است. در هر صفحه از قرآن کریم، برخی از واژه‌های دشوار، به عربی معنا و تشریح شده و تقریباً ۱۰ سطر ذیل صفحه به احادیثی در یکی از موضوعات مربوط به همان صفحه مزین است. در واقع ستون فقرات یک منبر را در یک صفحه پیش رو می‌نهد. این اثر شامل شرح بیش از ۷۰۰۰ واژه قرآنی، ۵۰۰۰ حدیث در ۵۰۰ موضوع، معجم موضوعات برای سهولت دستیابی به سوژه مورد نظر همراه متن قرآن کریم و ثواب قرائت است.

التفسیر المبین، محمد جواد مغنیه، موسسه دارالکتاب الاسلامی، یک جلد.

مؤلف محترم دارای ذوق و قریحه‌ای سرشار، قلمی روان، درک زمانه، غیرت و همت و جبران کمبودها بود. انجام وظیفه و ساده‌نویسی را بر بسیاری از عناوین موهوم، مقدم می‌دانست و دارای تألیفات کارآمد، به روز و مفیدی است. این تفسیر نیز از ویژگی‌ها و امتیازات فراوانی برخوردار است.

ترجمه و تفسیر قرآن عظیم، مرحوم حاج سید علی نقی فیض الاسلام، سه جلد، انتشارات فیضیه، تهران، چاپ اول ۱۳۷۸.

مرحوم فیض الاسلام پس از نائل شدن

القرآن العزیز، دکتر وهبه الزحیلی، دمشق، دارالفکر.

دکتر زحیلی تفسیر ۳۰ جلدی به نام المنیر و چندین کتاب فقهی دارد و مکرر به ایران سفر کرده است. اثر حاضر سه بخش است:

الف - متن قرآن کریم،

ب - مختصر تفسیر و اسباب نزول

آیات،

ج - خلاصه معجم المفهرس لمعانی القرآن، هر سه بخش در یک جلد، گفتنی است که بخش اخیر در مقاله‌های پیشین معرفی شد. در این کتاب متن آیه حذف و موضوع با آدرس آمده است.

تفسیر الجلالین، از جلال الدین

محمد بن احمد و جلال الدین سیوطی است. «جلالین» تفسیر جلیل القدر، موجز، مزجی، معتبر و مشهور از دو نویسنده است و چاپ‌های گوناگونی دارد، در یک مجلد، همراه متن قرآن و معمولاً ذیل آن اسباب النزول سیوطی نیز منتشر می‌شود.

پی‌نوشت‌ها:

- ۱- ر.ک: مقدمه، باندکی اختصار.
- ۲- مقدمه‌های همین تفسیر، چاپ مجلس شورای اسلامی.
- ۳- ر.ک: مقدمه، صص ۷-۱۱.

به درجه اجتهاد و تالیف «الافاضات الغرویه فی الاصول الفقهیه» در ۱۳۵۲ ق. در نجف اشرف، به تهران بازگشت. در سال ۱۳۶۵ ه. ق به ترجمه فارسی و شرح نهج البلاغه و پس از آن به ترجمه صحیفه سجاده و شرح و تفسیر قرآن پرداخت و پس از چهارده سال تلاش در سال ۱۳۸۸ ه. ق. پایان یافت. ^۳ در این اثر ترجمه با حروف سیاه‌تر و متمایز از شرح است.

الأصفی فی تفسیر القرآن، دو جلد،

مولی محمد محسن فیض کاشانی رحمته الله، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول ۱۳۷۶.

مرحوم فیض کاشانی آثار گرانبهای

فراوان دارد. اصفی که گزیده تفسیر شریف صافی است دو سال پس از صافی نوشته شده و به جهت ایجاز، اسناد روایات را حذف کرده است.

این تفاسیر همه از مفسران شیعه بود و از مفسران اهل سنت تفاسیر مختصر زیادی در دست است و حتی آنچه امروزه وهابیان در مسجد النبی صلی الله علیه و آله می‌گویند، به فارسی ترجمه و در تهران و ... به وفور منتشر می‌شود.

به هر حال دو اثر نیز از مفسران اهل سنت معرفی می‌شود.

التفسیر الوجیز و معجم معانی